МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ В ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Дасюк Віктор Володимирович
доктор філософії
асистент кафедри приватного та публічного права
Київський національний університет технологій та дизайну, Україна

Анотація.

В представленій на конференції роботі презентовано дослідження міжнародних стандартів правового регулювання антикорупційної експертизи в публічному адмініструванні. Визначено поняття та систему міжнародних стандартів антикорупційної експертизи. Охарактеризовано основні міжнародно-правові акти, що є підставою для встановлення таких стандартів. Окремо досліджено вплив рекомендацій GRECO на розвиток антикорупційного законодавства України.

Ключові слова. міжнародні стандарти, антикорупційна експертиза, Конвенція ООН проти корупції, GRECO, запобігання корупції, міжнародне антикорупційне право.

Вступ

Здійснюючи заходи у напрямку антикорупційної політики, кожна держава вирішує це питання зважаючи на загальноприйняті міжнародні стандарти. Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою, є невід'ємною частиною національного законодавства [1].

Встановлення пріоритету норм міжнародного права над нормами національного права вказує на важливе значення норм міжнародного законодавства у сфері запобігання корупції, у тому числі щодо антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Мета та задачі дослідження

Мета дослідження — розкрити зміст та систему міжнародних стандартів правового регулювання антикорупційної експертизи в публічному адмініструванні. Задачі — визначити поняття міжнародних стандартів у сфері антикорупційної експертизи, охарактеризувати відповідні міжнародно-правові акти, встановити вплив GRECO на антикорупційне законодавство України.

Результати дослідження та їх обговорення

Міжнародні стандарти антикорупційної експертизи — це передбачені міжнародними актами особливості здійснення антикорупційної експертизи. Серед міжнародних документів доцільно виділяти акти загального характеру, які регулюють антикорупційну експертизу опосередковано, та документи, що безпосередньо стосуються антикорупційної експертизи. Основою є Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року та проти корупції 2003 року [2].

Відповідно до ч. 3 ст. 5 Конвенції ООН проти корупції 2003 року кожна держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності стосовно запобігання корупції [2]. Саме у цьому положенні вбачається міжнародно-правова основа для запровадження антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Особливої уваги заслуговує діяльність Групи держав проти корупції (GRECO) Ради Європи. За результатами оцінювань GRECO Україні надано низку рекомендацій, серед яких — забезпечення належного антикорупційного рівня при опрацюванні всіх законопроєктів та підтримки відкритості й інклюзивності роботи комітетів Верховної Ради. У 2021 р. GRECO констатувала, що рівень відповідності рекомендаціям є «глобально незадовільним» [3, с. 28].

Міжнародно-правове регулювання антикорупційної експертизи здійснюється через систему актів різного рівня обов'язковості: міжнародні договори та конвенції, обов'язкові для держав-учасниць, а також

рекомендаційні документи міжнародних організацій. Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства [1]. Це означає, що положення міжнародних конвенцій у сфері запобігання корупції мають пряму дію в Україні та є обов'язковими для дотримання всіма органами публічної влади, включаючи суб'єктів антикорупційної експертизи.

Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року та Конвенція ООН проти корупції 2003 року є фундаментальними міжнародними актами у сфері запобігання корупції [2]. Стаття 5 Конвенції ООН проти корупції зобов'язує кожну державу-учасницю розробляти та здійснювати ефективну скоординовану антикорупційну політику. Частина 3 ст. 5 цієї Конвенції встановлює, що кожна держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності стосовно запобігання корупції. Саме у цьому положенні вбачається міжнародно-правова основа для запровадження антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Окрім Конвенцій ООН важливу роль відіграють регіональні міжнародно-правові акти Ради Європи. Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією та Цивільна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією, ратифіковані Україною, встановлюють стандарти у сфері боротьби з корупцією. На рівні рекомендацій Комітету Міністрів Ради Європи важливу роль відіграє Рекомендація про кодекси поведінки державних службовців та Рекомендація про незалежність суддів. Ці документи сформували базові принципи доброчесності у публічному секторі, що становлять підґрунтя для антикорупційної експертизи нормативно-правових актів.

Особливе значення для розвитку антикорупційної експертизи в Україні мають рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO) Ради Європи. GRECO є моніторинговим органом, що здійснює оцінку антикорупційних заходів держав-членів та розробляє рекомендації щодо їх вдосконалення. За результатами п'ятого раунду оцінювання України GRECO надала Україні

рекомендації щодо забезпечення належного антикорупційного рівня при опрацюванні всіх законопроєктів та підтримки відкритості й інклюзивності роботи комітетів Верховної Ради України. У 2021 р. GRECO констатувала, що рівень відповідності рекомендаціям є «глобально незадовільним» [3, с. 28].

Невиконання рекомендацій GRECO ставить під сумнів ефективність антикорупційної функції Верховної Ради України та свідчить про необхідність посилення інституційного потенціалу Антикорупційного Комітету [3, с. 28]. Своєчасне виконання рекомендацій GRECO є важливим не лише для зміцнення антикорупційної системи, а й для євроінтеграційних прагнень України. Зокрема, у процесі вступу до Європейського Союзу виконання міжнародних антикорупційних стандартів є однією з обов'язкових умов, що безпосередньо оцінюються під час моніторингу прогресу в реалізації антикорупційних реформ.

Міжнародний досвід різних держав щодо інтеграції стандартів антикорупційної експертизи у національне законодавство свідчить про різноманітність підходів. Вірменія запровадила антикорупційну експертизу через спеціалізоване Агентство експертизи правових актів при Міністерстві юстиції з чітко визначеними завданнями та штатом експертів. Досвід скандинавських держав — Нідерландів, Швеції та Данії — свідчить про те, що найбільш ефективною є комплексна система запобігання корупції, що поєднує антикорупційну експертизу з розвиненою культурою доброчесності та ефективним інституційним контролем. Використання такого досвіду може сприяти подальшому вдосконаленню системи антикорупційної експертизи в Україні.

Висновки

Міжнародні стандарти антикорупційної експертизи містяться в актах як обов'язкового, так і рекомендаційного характеру та охоплюють вимоги щодо превентивного аналізу законодавства на предмет корупціогенності.

Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 року та проти корупції 2003 року є основою для запровадження та

функціонування інституту антикорупційної експертизи на рівні національного законодавства держав-учасниць. Рекомендації GRECO в частині вдосконалення антикорупційної перевірки законопроєктів є важливим орієнтиром для розвитку антикорупційної експертизи в Україні, реалізація яких потребує системного підходу та посиленої уваги з боку уповноважених органів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text (дата звернення: 15.04.2026).

2. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: прийнята резолюцією 58/4 Генеральної Асамблеї від 31 жовтня 2003 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення: 15.04.2026).

3. GRECO. Fifth Evaluation Round. Compliance Report on Ukraine. Strasbourg, 2021. URL: https://rm.coe.int (дата звернення: 15.04.2026).

4. Загиней З.А. Кримінально-правова герменевтика: монографія. Київ: АртЕк, 2015. 380 с.